

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. balandžio 6 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (pranešėja), Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės Gynybos resursų agentūros prie Krašto apsaugos ministerijos** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „New Trip“ (bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės APASTEELteisių perėmėja) ieškinį atsakovėms Gynybos resursų agentūrai prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos kariuomenei, dalyvaujant trečiajam asmeniui uždarajai akcinei bendrovei „Apastata“, dėl nuostolių atlyginimo ir palūkanų priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiamas klausimas dėl teisės normų, reglamentuojančių atsakomybę už įstatymo reikalavimų dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo nesilaikymą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės Gynybos resursų agentūros prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos (toliau – ir atsakovė, Agentūra) ir (arba) atsakovės Lietuvos kariuomenės 748 417,38 Eur nuostolių atlyginimą, 16 219,90 Eur palūkanų, 5 proc metinių palūkanų nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme.
3. Ieškovė nurodė, kad teikė pasiūlymą atsakovės vykdytame viešajame pirkime, kuriame atsakovė siekė įsigyti prekes (konteinerius), paslaugas (tinklų projektavimą) ir darbus (tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo darbus). Pasiūlymas buvo pripažintas laimėjusiu ir tiekėjos su atsakove 2018 m. birželio 28 d. sudarė Prekių viešojo pirkimo – pardavimo sutartį Nr. DPS- 14 (toliau – ir Sutartis). Nors buvo susitarta tik dėl prekių pardavimo, tačiau, pradėjus vykdyti sutartį, atsakovė pradėjo reikalauti, kad pristatomos prekės, t. y. moduliniai nameliai, būtų traktuojamos ne kaip prekės, bet kaip ypatingas statinys, ir kad dėl to būtų gautas statybos leidimas konteinerių stovyklos statybai, o statinio statyba būtų vykdoma vadovaujantis statybos techninių reglamentų (toliau – ir STR) reikalavimais. Ieškovė nutarė darbų nestabdyti ir juos pabaigti pagal atsakovės pageidavimus, darbus pabaigė ir perdavė atsakovei 2019 m. birželio 3 d. Nors ieškovė 2019 m. lapkričio 15 d. pateikė reiklavimą atsakovei padengti turėtas išlaidas už papildomus darbus, tačiau atsakovė 2019 m. gruodžio 3 d. raštu atsisakė jų padaryti. Pirkimo dokumentuose bei Sutartyje atsakovė nustatė, kad perka prekes – krovinius konteinerius, o reikalaujama, kad konteineriai būtų pastatyti pagal STR reikalavimus, atsakovė pakeitė reikalavimus konteineriams, dėlto ieškovė patyrė papildomų išlaidų. Pagal ekspertų vertinimą dėl atsakovės pakeistų reikalavimų konteinerių namelių kaina išaugo 657 807,35 Eur. Atsakovė privalo atlyginti 657 807,35 Eur išlaidų, patirtų atliekant darbus, nepatenkančius į Sutarties objektą, taip pat 11 011 Eur išlaidų, patirtų dėl ekspertų paslaugų, ir sumokėti 16 219,90 Eur palūkanų (5 proc. metinės palūkanos, apskaičiuotos nuo 657 807,35 Eur sumos už 6 mėn.). Be to, atsakovė turėtų atlyginti ieškovei 79 599,03 Eur skolinimosi išlaidas, nes tam, kad galėtų užbaigti projektą, ieškovė dėl išaugusios gamybos savikainos, daugiau nei dvigubai užsitęsusio projekto laiko buvo priversta skolintis apyvartinių lėšų.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus apygardos teismas 2021 m. lapkričio 25 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: priteisė iš atsakovės Gynybos resursų agentūros prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos ieškovei 657 807,35 Eur nuostolių atlyginimą, 11 011 Eur išlaidų, patirtų dėl darbų kainos nustatymo, atlyginimo, 16 219,90 Eur palūkanų, 5 proc. metinių palūkanų nuo visos priteistos sumos (685 038,25 Eur) nuo bylos iškėlimo teisme dienos – 2021 m. liepos 1 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
5. Teismas nustatė, kad ieškovė kartu su jungtinės veiklos partnere UAB „Apastata“ 2018 m. birželio 20 d. pateikė pasiūlymą atsakovės vykdyto viešojo pirkimo „Moduliniai ir kilnojamieji statiniai (konteinerių stovykla, jos įrengimas ir techninė priežiūra), lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo projektavimo bei statybos darbai, specialios paskirties konteineriai ir palapinė – angaras“ (toliau – ir Pirkimas), kuris buvo suskaidytas į 8 Pirkimo objekto dalis, 1-oje Pirkimo objekto dalyje „Moduliniai ir kilnojamieji statiniai (konteinerių stovykla su įrengimu ir technine priežiūra), lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo projektavimo paslaugos bei statybos darbai“. Tiekėjos pasiūlė bendrą 3 188 360 Eur (be PVM) kainą, pasiūlymas buvo pripažintas laimėjusiu. Tiekėjos ir atsakovė 2018 m. birželio 28 d. sudarė Prekių viešojo pirkimo – pardavimo sutartį Nr. DPS-14.
6. Nagrinėjamoje byloje tarp šalių kilo ginčas dėl Sutarties objekto aiškinimo ir atitinkamai to nulemtos ieškovės sutartinių įsipareigojimų apimties: ieškovė teigė, jog pagal Pirkimo sąlygas ir Sutartį tiekėjas turėjo tik parduoti ir pristatyti atitinkamus modulinius kilnojamuosius statinius – konteinerius / jų stovyklą, tačiau ne atlikti konteinerių / jų stovyklos statybos projektavimo ir rangos darbus, kuriuos atliekant ieškovės papildomai patirtos ir kitos su jais susijusios išlaidos vertintinos kaip įsėinančios už Sutarties ribų ir sudarančios ieškovės patirtą žalą (nuostolius), tuo tarpu atsakovė laikėsi priešingos pozicijos dėl tiekėjo vykdytinų sutartinių įsipareigojimų apimties ir įrodinėjo, kad viešojo pirkimo procedūrų metu buvo perkami ir pirkimą laimėjęs tiekėjas privalėjo atlikti būtent atitinkamų pastatų bei statinių statybos rangos darbus, atitinkančius visus statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, o tokių darbų kaina įėjo į tiekėjo pasiūlymą, todėl negali būti papildomai apmokama.

7. Teismas, įvertinęs Sutarties sąlygas, Pirkimo sąlygas, jų paaiškinimus, nusprendė, kad Sutarties objektas yra mišrus, ir jį sudaro iš esmės trejojo pobūdžio veiksmai:
- 7.1. prekių, kuriomis yra įvardijami moduliniai ir kilnojamieji statiniai – konteineriai, pirkimas ir pardavimas, nes aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinta tiekėjo pareiga būtent parduoti (taip pat ir pristatyti bei paruošti eksploatuoti) prekes, o ne, pavyzdžiui, pastatyti minėtus modulinius ir kilnojamuosius statinius, atliekant jų statybos rangos darbus; taip pat aiškiai pateiktas pačių prekių apibrėžimas, laikant prekėmis sutarties prasme būtent modulinius ir kilnojamuosius statinius – konteinerius (jų stovyklą);
- 7.2. lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo projektavimo paslaugų suteikimas;
- 7.3. lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo statybos darbų atlikimas, nes aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinta tiekėjo pareiga būtent atlikti statybos darbus, juos atlikti būtent lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo, o ne modulių ir kilnojamųjų konteinerių (konteinerių stovyklos) atžvilgiu; taip pat aiškiai pateiktas pačių darbų apibrėžimas, laikant darbais sutarties prasme būtent nurodytus su lauko inžineriniais tinklais, statiniais ir sklypo sutvarkymu susijusius veiksmus. Pirkimo dokumentuose aiškiai pateiktas statinių apibrėžimas, jais laikant ne pačius konteinerius, o 2 aikštelės – apie 10 000 kv. m aikštelę su administracine, gyvenamąja, maitinimo, medicinos, laisvalaikio paskirties zonomis ir 3,5 m pločio apvažiavimo keliu bei apie 600 kv. m technikos parko aikštelę su transporto priemonių plovimo ir degalų pylimo vietomis.
8. Teismas nusprendė, kad Sutartimi, kiek tai susiję su moduliais konteineriais / konteinerių stovykla, ieškovei bei jos partnerėi turėjo tik parduoti, pristatyti ir pastatyti atitinkamus reikalavimus atitinkančius konteinerius, kaip konkrečius gamintojo pagamintas prekes, tačiau ne atlikti konteinerių / jų stovyklos statybos darbus, t. y. viešojo pirkimo sutarties šalis šiuo aspektu turėjo sieti tik pirkimo–pardavimo, bet ne rangos teisiniai santykiai (kiek tai susiję su konteineriais / jų stovykla), todėl atitinkami Sutarties vykdymo metu atsakovės iškelti bei pareikšti ieškovei ir jos partnerėi reikalavimai ne tik parduoti ir pristatyti, bet ir pastatyti konteinerius / jų stovyklą vadovaujantis statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais, vertintini kaip išeinantys už pirkimo objekto ribų, nepatenkantys į Sutarties objektą, atitinkamai tokių reikalavimų įvykdymas, su jų įvykdymu susijusios ieškovės realiai patirtos išlaidos išėjo už pirkimo metu pasiūlytos bei Sutartyje įtvirtintos Sutarties kainos ribų.
9. Nagrinėjamoje byloje susiklostė išskirtinė ir netipinė situacija, kai:
- 9.1. kaip nekvestionavo nė viena iš atsakovių, kaip matyti iš byloje esančių įrodymų, ieškovei kartu su partnere atliko visus savo viešojo pirkimo sutartimi priimtus įsipareigojimus, t. y. pristatė ir pastatė modulinius kilnojamuosius konteinerius, suteikė lauko inžinerinių tinklų bei statinių ir sklypo projektavimo paslaugas ir atliko lauko inžinerinių tinklų bei statinių ir sklypo statybos rangos darbus. Kitaip tariant, ieškovei visiškai įvykdė Sutartyje nustatytus įsipareigojimus ir pardavė (suteikė, atliko) atsakovei tokias prekes, paslaugas bei darbus, kurie ir buvo nustatyti Sutartyje ir dėl kurių pobūdžio, turinio ir apimties teismas pasisakė šiame sprendime anksčiau;
- 9.2. kaip nekvestionavo nė viena iš atsakovių, kaip matyti iš byloje esančių įrodymų, ieškovei kartu su partnere ne tik pardavė atsakovei, pristatė ir sumontavo konteinerius / konteinerių stovyklą, bet ir atsakovės reikalavimu Sutarties vykdymo metu faktiškai atliko konteinerių / konteinerių stovyklos projektavimo bei statybos rangos darbus taip, kad jie atitiktų visus statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, visus šiuos darbus atsakovė priėmė, jokių pretenzijų dėl darbų atlikimo fakto, kokybės, apimties, terminų ir pan. ieškovei ir jos partnerėi niekada nereiškė ir tarp šalių dėl to ginčo nėra, o priimtu projektavimo paslaugų bei statybos rangos darbų rezultatu iki šiol naudojasi ir gauna iš jo atitinkamą naudą;
- 9.3. už šiuos papildomai, viršijant Sutarties objektą, ieškovės faktiškai atlikus bei atsakovės be išlygų priimtus darbus bei paslaugas ieškovei nebuvo sumokėta ir atlyginta, nepaisant ieškovės partnerės Agentūrai dar 2018 m. rugpjūčio 10 d. siųstame rašte „Dėl sutarties vykdymo“ bei memorandume „Dėl konteinerių pagal 2018 m. birželio 28 d. prekių viešojo pirkimo pardavimo sutartį Nr. DPS-14 įsigijimo“ išdėstytos ieškovės ir jos partnerės pozicijos dėl sutarties objekto aiškinimo (kuri, kaip konstatuojama šiame teismo sprendime, buvo nuo pat pradžių pagrįsta), raginimų bei prašymų inicijuoti papildomas procedūras sutarties objektą viršijantiems darbams įsigyti, ieškovės išreikšto pasirengimo bendradarbiauti ir atlikti tokius darbus, pan., taip pat nepaisant ieškovės jau po darbų pabaigos atsakovei siųsto 2019 m. lapkričio 15 d. reikalavimo padengti papildomas išlaidas, patirtas vykdant prekių viešojo pirkimo–pardavimo sutartį. Nagrinėjamu atveju ieškovei ir jos partnerėi, kaip matyti ir abiejų šalių pasirašyto 2019 m. birželio 3 d. atliktų darbų pardavimo–priėmimo akto, buvo sumokėta tik šiame akte nurodyta, Sutartyje įtvirtinta bei tiekėjo pasiūlyme viešojo pirkimo metu pasiūlyta kaina;
- 9.4. nepaisant viešųjų pirkimų teisinių santykių imperatyvaus pobūdžio ir imperatyvaus teisinio reglamentavimo, taip pat jau minėtų ieškovės ir jos partnerės raginimų ir prašymų, atsakovė, kaip perkančioji organizacija, Sutarties vykdymo metu nebuvo inicijavusi viešojo pirkimo sutarties keitimo, papildomų darbų įsigijimo pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – ir VPI) 89 straipsnį ar kitų procedūrų / pirkimų, kad išspręstų susiklosčiusią situaciją, tinkamai teisiškai įformintų faktiškai tarp ginčo šalių susiklosčiusius santykius, laikydamosi kategoriškos pozicijos, identiškos ir užimtai nagrinėjamoje byloje, dėl Sutarties objekto pobūdžio ir apimties, kuri, kaip konstatuojama šiame sprendime, buvo nepagrįsta.
10. Teismas nurodė, kad, viena vertus, nesutikdama su perkančiosios organizacijos reikalavimais dėl Sutarties objekto aiškinimo, Sutarties vykdymo, o konkrečiai – su reikalavimais suprojektuoti ir pastatyti konteinerių stovyklą pagal statinių statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus (be kita ko, išdėstytus ir Agentūros 2018 m. rugpjūčio 22 d. rašte), taip pat Agentūrai ignoruojant ieškovės raginimus spręsti papildomų darbų įsigijimo klausimą, ieškovei vis dėlto vykdė ir tęsė darbus būtent pagal tokius atsakovės reikalavimus (tą patvirtino ir savo 2018 m. rugpjūčio 24 d. raštu atsakovei), faktiškai atlikdama visus veiksmus ir darbus taip, kad konteineriai būtų laikomi statiniais Lietuvos Respublikos statybos įstatymo prasme ir atitiktų statiniams, o ne kilnojamiems daiktams, keliamus reikalavimus statybos proceso metu, ir vykdymą Sutartį nesimėtinai tolimesnį savo pažeistų civilinių teisių gynimo priemonių (nestabdė darbų, nenutraukė Sutarties, nesikreipė į teismą su atitinkamais teisių gynimo būdais ir pan.). Kita vertus, teismo proceso metu ieškovei pateikė pagrįstus ir, teismo nuomone, pakankamus argumentus bei motyvus dėl tokio savo elgesio, t. y. kad vis dėlto buvo siekiama tinkamai ir laiku įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, išsaugoti tarp šalių susiklosčiusius santykius, įgyvendinti bendradarbiavimo pareigą, išvengti galimų neigiamų pačiai ieškovei ir jos partnerėi turitinių ir neturtinių padarinių (visiško atsakovės neatsiskaitymo pagal Sutartį, jeigu ji būtų nutraukta, ieškovei jau investavus į jos vykdymą dideles sumas, ir pan.). Pagal teisių reguliavimą ir teismų praktiką būtent perkančiąjai organizacijai tenka pareigos tiek dėl tinkamo Pirkimo sąlygų suformulavimo, tiek dėl imperatyvių pareigų laikymosi ir viešojo pirkimo procedūrų vykdymo viešojo pirkimo sutarties galiojimo metu. Teismas konstatavo, kad aptarti atsakovės reikalavimai viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu, atsižvelgiant į Pirkimo sąlygas ir Sutarties nuostatų aiškinimą, vis dėlto buvo nepagrįsti ir neteisėti, o elgesys sprendžiant dėl faktiškai susiklosčiusių santykių tinkamo teisinio įforminimo – pasyvus. Minėta, kad atsakovė be jokių išlygų, pastabų bei pretenzijų priėmė visą ieškovės, viršijant Sutarties objektą, suteiktų paslaugų bei atliktų rangos darbų rezultatą ir juo faktiškai naudojasi.
11. Teismas nusprendė, kad ieškovei pagrįstai reikalauja priteisti iš atsakovės jos, viršijant Sutarties objektą, suteiktų paslaugų ir atliktų darbų kainą, kaip atlyginimą už faktiškai suteiktas, užsakovės pareikalautas atlikti, realiai priimtas ir naudojamas paslaugas bei darbus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.237 straipsnis), nors visame šiame procese ir nebuvo perkančiosios organizacijos bei tiekėjos preciziškai laikytasi viešųjų pirkimų teisinių santykių reglamentuojančių teisės normų. Taip pat ieškovei patirtos išlaidos suteikus atsakovei paslaugas bei atlikus darbus, viršijančius Sutarties objektą, gali būti vertinamos kaip ieškovės patirta žala (nuostoliai) dėl atsakovės, kaip perkančiosios organizacijos, neteisėtų veiksmų tiek netinkamai suformuluojant Pirkimo sąlygas, tiek Sutarties vykdymo metu reikšiant reikalavimus tiekėjai atlikti darbus ir paslaugas, neįnešančius į Sutarties objektą, tiek nesimant veiksmų atlikti teisės aktuose nustatytas procedūras, būtinas papildomų, Sutartyje nenustatytų, paslaugų ir darbų įsigijimui bei teisiniam tokių veiksmų įforminimui (CK 6.245–6.249

straipsniai).

12. Teismas, nustatęs, kad atsakovės reikalavimų ieškovės papildomai, viršijant Sutarties objektą, faktiškai atliktų bei atsakovei perduotų ir pastarosios priimtų paslaugų ir darbų kaina sudaro 657 807,35 Eur, ieškinį tenkino iš dalies ir priteisė ieškovei iš atsakovės 657 807,35 Eur žalos atlyginimo, taip pat 11 011 Eur išlaidų, patirtų dėl papildomai atliktų paslaugų ir darbų kainos nustatymo, atlyginimo.
13. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės Gynybos resursų agentūros apeliacinį skundą, 2022 m. rugsėjo 27 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 25 d. sprendimą paliko nepakeistą.
14. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime konstatavo, o atsakovė to neginčijo, kad iš Pirkimo sąlygų lingvistinio (pažodinio) bei sisteminio aiškinimo matyti, jog 1-ąja Pirkimo objekto dalimi buvo siekiama būtent įsigyti, t. y. nusipirkti, konkrečius konteinerius, kaip atskirus savarakiškus daiktus, o ne pastatyti naujus konteinerius (konteinerių stovyklą).
15. Kolegija nusprendė, kad nagrinėjamu atveju atsakovės neteisėti veiksmai pasireiškė būtent nesugebėjimu suformuluoti aiškių bei vienareikšmiškų sąlygų, tinkamai apibrėžti siekiamo įvyti Pirkimo objekto, t. y. buvo netinkamai parengti Pirkimo dokumentai, kurių sąlygas net ir pati atsakovė aiškina nenuosekliai ir skirtingai. Todėl atsakovė, pati netinkamai parengusi Pirkimo dokumentus ir aiškiai nenurodžiusi siekio įsigyti Pirkimo objektą, apimančią statybos darbų atlikimą (o ne prekes – konteinerius), savo netinkamai parengtų dokumentų pasekmių negali perkelti tiekėjams.
16. Kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai ir teisingai nusprendė, kad ginčo sutartimi, kiek tai susiję su moduliniais konteineriais / konteinerių stovykla, ieškovė bei jos partnerė turėjo tik parduoti, pristatyti ir pastatyti atitinkamus reikalavimus atitinkančius konteinerius, kaip konkretaus gamintojo pagamintas prekes, tačiau ne atlikti konteinerių / jų stovyklos statybos darbus. Kitaip sakant, viešojo pirkimo sutarties šalis šiuo aspektu turėjo sieti tik pirkimo–pardavimo, bet ne rangos teisiniai santykiai, todėl atitinkami Sutarties vykdymo metu atsakovės iškelti bei pareikšti ieškovei ir jos partneriui reikalavimai ne tik parduoti ir pristatyti, bet ir pastatyti konteinerius / jų stovyklą, vadovaujantis statyba reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais, vertintini kaip įsėinantys už Pirkimo objekto ribų, nepatenkantys į Sutarties objektą. Vadinasi, atsakovės keliamų reikalavimų įvykdymas ir su įvykdymu susijusios ieškovės realiai patirtos išlaidos viršijo pirkimo metu pasiūlytos bei Sutartyje įtvirtintos kainos ribas.
17. Kolegija konstatavo, kad nagrinėjamo ginčo atveju atsakovės neteisėti veiksmai netinkamai parengiant Pirkimo dokumentus yra priežastiniu ryšiu susiję su ieškovės patirtais nuostoliais, kadangi, iš anksto žinodama tikslu Pirkimo objektą (t. y. kad turės Agentūrai suteikti rangos paslaugas), ieškovė, tikėtina, būtų parengusi ir pateikusi pasiūlymą, kuris apimtų ne vien tik konteinerių (kaip prekės) kainą, tačiau į ją būtų buvę įtraukti ir stovyklos statybos darbai.
18. Kolegija pažymėjo, kad Agentūra pradėjo reikalauti iš tiekėjų atlikti darbus, kurių pagal Sutartį atlikti nepriklauso. Kolegija vertino, kad būtent Agentūra ir turėjo pareigą inicijuoti Sutarties pakeitimą, ypač kad tam egzistavo visos VPI 89 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytos sąlygos. Kita vertus, bylos duomenys rodo, kad būtent ieškovė siekė, jog Sutartis būtų pakeista, remdamasi VPI 89 straipsnio 1 dalies 2 punktu. Tačiau atsakovė ne tik nesutiko Sutarties keisti, bet ir nepripažino, kad siekia įgyti daugiau darbų, nei nustato ginčo Sutartis. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad atsakovės reikalavimai viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu, atsižvelgiant į Pirkimo sąlygas ir Sutarties nuostatų aiškinimą, buvo nepagrįsti ir neteisėti, o elgesys sprendžiant dėl faktiškai susiklosčiusių santykių tinkamo teisinio įforminimo – pasyvus.
19. Kolegijos vertinimu, atsakovė nepagrįstai teigia, kad pirmosios instancijos teismas neįvertino ieškovės elgesio vykdančią Sutartį. Pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime aiškiai nurodė, kad teismo proceso metu ieškovė pateikė pagrįstus ir, teismo nuomone, pakankamus argumentus ir motyvus dėl anksčiau sprendimo toliau vykdyti darbus, t. y. jog vis dėlto buvo siekiama tinkamai ir laiku įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, išsaugoti tarp šalių susiklosčiusius santykius, įgyvendinti bendradarbiavimo pareigą, išvengti galimų neigiamų pačiai ieškovei ir jos partneriui turinčių ir neturinčių padarinių (visiško atsakovės neatsiskaitymo pagal Sutartį, įeigų ir būtu nutraukta, ieškovei jau investavus į jos vykdymą dideles sumas ir pan.). Kolegijos vertinimu, ieškovės pasirinkta priemonė toliau testuoti darbus būtent nagrinėjamo ginčo situacijoje buvo proporcinga ir atsakovės interesams nepažeidė. Neturi teisinės reikšmės atsakovės argumentai, ar ginčas dėl Sutarties objekto kilo tik pradėjus vykdyti Sutartį, ar jau išbėgėjęs. Akivaizdu, kad jei ieškovė būtų nutraukusi vykdomus darbus ir kreipusis į teismą, siekdama savo galimai pažeistų teisių gynimo, šio Pirkimo ir Sutarties įvykdymo trukmė būtų ženkliai išaugusi. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pati atsakovė be jokių išlygų, pastabų bei pretenzijų priėmė ieškovės, viršijant Sutarties objektą, suteiktų paslaugų bei atliktų rangos darbų rezultatą ir juo faktiškai naudojo.
20. Kolegija pažymėjo, kad ginčo atveju tarp ieškovės ir atsakovės susiklostė pirkimo–pardavimo teisiniai santykiai dėl konteinerių pirkimo ir pardavimo. Šioje Pirkimo dalyje jokie rangos teisiniai santykiai tarp šalių neturėjo susiklostyti. Atsakovė reikalavo iš ieškovės atlikti papildomus darbus, kurie Sutartyje įtvirtinti nebuvo ir išėjo už Sutarties ribų. Todėl ieškovė įgijo teisę reikalauti apmokėti tokių papildomų faktiškai atliktų darbų vertę.
21. Kolegija nurodė, kad ieškovei iš anksto pagal Pirkimo dokumentus nebuvo ir negalėjo būti žinoma, jog iš jos bus reikalaujama atlikti daugiau darbų, nei nustatyta ginčo Sutartyje, t. y. ieškovė turėjo teisėtą lūkestį įvykdyti pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią ji įsipareigojo parduoti, pristatyti, įrengti ir paruošti eksploatuoti modulinius ir kilnojamuosius statinius (konteinerių stovyklą), toliau vadinamus prekėmis ar stovykla, atitinkančius Sutartyje ir jos prieduose nustatytus techninius reikalavimus. Atsakovė ne tik pareikalavo įvykdyti papildomus darbus, kurie nebuvo nustatyti Sutartyje, tačiau šie darbai aiškiai viršijo pradinio susitarimo ribas. Kolegijos nuomone, atsakovė, nesutikdama su ieškovės nurodytu darbu kaina, galėjo ju atsisakyti ir sutikti, kad Sutartis būtų vykdoma tik joje nustatytais sąlygomis. Priėmusi ieškovės, viršijant Sutarties objektą, suteiktų paslaugų bei atliktų rangos darbų rezultatą ir juo faktiškai naudodamasi, vertintina, atsakovė su juo apimtini sutiko, todėl privalo už juos sumokėti. Kolegija pažymėjo, kad atsakovė neginčija nei atliktu darbu apimties, nei juo kainos, nebando byloje įrodinėti, jog ieškovė atliko netinkamas apimties darbus, nekvestionuoja ieškovės nurodyto ir pirmosios instancijos teismo priteisto nuostolių atlyginimo dydžio.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

22. Kasaciniu skundu atsakovė Gynybos resursų agentūra prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 27 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 25 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:
 - 22.1. Teismai pažeidė proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų vertinimą, ir nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos dėl įrodymų vertinimo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-415/2011; 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2011). Atsakovė nurodė, kad pradėjus vykdyti Sutartį tarp jos šalių kilo ginčas, ar perkami konteineriai turi būti pateikti kaip prekės, ar iš jų turi būti suformuoti statiniai atliekant statybos darbus. Sutartis tarp šalių pasirašyta 2018 m. birželio 28 d., o jau 2018 m. rugpjūčio 10 d. ieškovės veiklos partnerė kreipėsi į atsakovę su prašymu pratęsti Sutarties vykdymo terminus ir didinti Sutarties kainą iki 30 proc. Tai, kad ginčas kilo Sutarties vykdymo pradžioje, yra svarbi aplinkybė, nes realiai jokie esminiai Sutarties vykdymo darbai dar nebuvo padaryti. Atsakovė į šį raštą atsakė 2018 m. rugpjūčio 22 d., nurodydama, kad konteinerių stovykla turi būti pastatyta vykdančią statybos darbus, atitinkamai Sutarties kainą didinama nebus. Ieškovės partnerė 2018 m. rugpjūčio 24

d. rašte nurodė, jog patvirtina savo ketinimus vykdyti Sutartį ir informuos atsakovę apie būtinumą pratęsti Sutarties įvykdymo terminus, tačiau didinti Sutarties kainos nebeprašė. Atsakovės nuomone, šis Sutarties šalių susirašinėjimas patvirtina, kad šalys kilus ginčui susitarė Sutartį vykdyti už joje nustatytą kainą, tik kitais terminais ([CK 1.64 straipsnio](#) 1 dalis, 6.162 straipsnio 1 dalis). Teismai dėl šių įrodymų nepasisakė. Apeliacinės instancijos teismas, nesant jokių įrodymų, nusprendė, kad tiekėjos nutarė atsivėlgti į valstybės ir atsakovės interesus ir Sutartį vykdyti pagal atsakovės pageidavimus, tačiau neatsisakė teisės į išlaidų, patirtų dėl atsakovės kaltės, t. y. neaiškių pirkimo dokumentų ir Sutarties vykdymo metu vienašališkai išplėsto Sutarties objekto, atlyginimą.

22.2. Teismai pripažino, kad būtent dėl atsakovės netinkamai parengtų pirkimo dokumentų ieškovė patyrė žalą. Atsakovės nuomone, pirkimo dokumentai tokių pasekmių nesukėlė ir negalėjo sukelti. Teismai neatsižvelgė į nurodytas aplinkybes, kad ginčas dėl Sutarties objekto apimtys kilo, kai Sutartis dar net nebuvo realiai pradėta vykdyti. Visas vėliau kilusias pasekmes sukėlė ne pirkimo dokumentai, o pačios ieškovės ir jos partnerės laisvas apsisprendimas vykdyti Sutartį toliau, nors atsakovė atsisakė padidinti Sutarties kainą. Net ir pripažinę, kad atsakovės parengti pirkimo dokumentai galėjo prisidėti prie ieškovei kilusių neigiamų finansinių pasekmių, teismai turėjo vadovautis [CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalimi ir kasacinio teismo praktika, pagal kurią, jeigu prie atsiradusių papildomų tiekėjo išlaidų vykdamant viešojo pirkimo–pardavimo sutartį prisidėjo pats tiekėjas, nėra pagrindo jų visų priteisti iš perkančiosios organizacijos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-713/2013](#)).

22.3. Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, atsakomybę dėl Sutarties sąlygų pakeitimo neinicijavimo perkeldami tik perkančiajai organizacijai. Sutarties vykdymo pradžioje kilus ginčui tarp Sutarties šalių, perkančioji organizacija buvo įsitikinusi, kad statybos darbai patenka į Sutarties objektą, todėl pareikalavo vykdyti Sutartį už joje nustatytą kainą. Tiekėjas, nesutikdamas su tokia perkančiosios organizacijos pozicija, turėjo inicijuoti Sutarties pakeitimą. Tačiau tiekėjas ne tik neinicijavo Sutarties pakeitimo, bet sutiko Sutartį įvykdyti nedidinant jos kainos, tik pratęstais terminais. Teisė inicijuoti sutarties pakeitimą (abipusiu susitarimu ar teismine tvarka) pirmiausiai priklauso tai sutarties šaliai, kuri, vykdydama savo sutartinius įsipareigojimus, susidūrė su sunkumais, suvaržymais ar kliūtimis, net jei pastarieji atsirado ne dėl sunkumų patiriančios šalies kaltės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-301-969/2020](#); 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-26-969/2021](#)).

22.4. Teismai netaikė [CK 6.684–6.685](#) straipsnių, reglamentuojančių, kaip turi būti sprendžiamos situacijos, jeigu sutarties vykdymo metu atsiranda papildomų, sutartyje nenustatytų darbų arba ženkliai keičiasi sutarties kaina. Atsakovė informavo ieškovę, kad papildomai už jokių darbų nemokės, nes jie tiesiogiai išplaukia iš Sutarties, o ieškovė darbų nestabdė, juos toliau vykdė, todėl neturi teisės reikalauti iš atsakovės nuostolių atlyginimo.

23. Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovė prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepiamas grindžiamas šiais argumentais:

23.1. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas pasisakė dėl kasaciniame skunde nurodytų įrodymų ir jų reikšmės. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad nors ieškovė visiškai įvykdė atsakovės reikalavimus ir Sutarties vykdymo metu nesikreipė dėl pažeistų teisių gynimo, tačiau taip buvo siekiama tinkamai ir laiku įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, išsaugoti tarp šalių susiklosčiusius santykius, įgyvendinti bendradarbiavimo pareigą, išvengti galimų neigiamų ieškovei ir jos partneriui turėtų ir neturtinių padarinių. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nors tiekėjos Sutartį nutarė vykdyti pagal atsakovės pageidavimus, tačiau neatsisakė teisės gauti išlaidų atlyginimą už atsakovės vienašališkai išplėstą Sutarties objektą. Taip pat nurodė, kad ieškovės pasirinkta priemonė toliau tęsti darbus būtent nagrinėjamo ginčo situacijoje buvo proporcinga ir atsakovės interesų nepažeidė. Tiekėjos atsakovės reikalaujamus papildomus statybos rangos darbus vykdė ne dėl to, kad sutiko juos atlikti nemokamai ir savo sąskaita, tačiau dėl to, kad siekė išvengti neigiamų tokių rangos darbų neatlikimo padarinių (ne tik įtraukimo į Nepatikimų tiekėjų sąrašą, bet ir jau investuotų lėšų netekimo, atsakovės neatsiskaitymo, ginčų teisme ir kt.).

23.2. Teismai konstatavo ne tik netinkamą Pirkimo dokumentų parengimą, bet ir kitus atsakovės neteisėtus veiksmus: reikalavimą vykdyti darbus, kurie išėjo už Pirkimo objekto ribų, pasyvų elgesį neinicijuojant Sutarties pakeitimo papildomiems darbams įgyti ir atsisakant pakeitimą padaryti, kai ieškovė to prašė, taip pat nustatė, kad šie neteisėti veiksmai yra priežastiniu ryšiu susiję su ieškovės nuostoliais. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas savo aplinkybėmis panašią bylą, kai perkančioji organizacija nei teritorijos tvarkymo darbų pirkimo dokumentuose, nei sutartyje nenurodė atliekų išvežimo paslaugų, bet tokių paslaugų teikimo reikalavo iš tiekėjo kaip neva būtinų sutartyje nurodytam rezultatui pasiekti, išaiškino, kad net ir tuo atveju, jei atsakovė ketino įsigyti ir atliekų išvežimo iš teritorijos darbus, ji turėjo pareigą tiksliai ir aiškiai suformuluoti tai techninėje specifikacijoje, kad konkurso dalyviai galėtų nustatyti sutarties objektą ir žinoti, ką apima perkančiosios organizacijos nustatyti reikalavimai, tačiau nagrinėjamu atveju tai nebuvo padaryta. Minėta, kad neaiškių, netikslių ir dviprasmiškų pirkimo dokumentų nuostatų nulemtų neigiamų padarinių rizika tenka pačiai perkančiajai organizacijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-180-469/2019](#)).

23.3. Atsakovė, reikalaudama iš tiekėjų vykdyti darbus, kurių nebuvo įsigijusi pirkimu, ir būdama atsakinga už pirkimo procedūrų vykdymą, turėjo inicijuoti Sutarties pakeitimą. Tiekėjos, gavusios atsakovės reikalavimus kontenerių stovyklą statyti kaip statinį pagal STR reikalavimus, pateikė atsakovei teisininkų parengtą išvadą, jog Pirkimas ir Sutartis neapima stovyklos statybos darbų ir išsamiai atsakovei paaiškino, kad reikalinga keisti Sutartį ir susitarti dėl tokių darbų ir jų apmokėjimo, t. y. tiekėjos bandė inicijuoti Sutarties pakeitimą, tačiau atsakovė Sutartį keisti nepagrįstai atsisakė.

23.4. Teismai konstatavo, kad šalys buvo sudariusios pirkimo–pardavimo sutartį ir iš jos tarp šalių atsirado pirkimo–pardavimo teisiniai santykiai, tačiau atsakovė nepagrįstai reikalavo atlikti statybos rangos darbus, kurie viršijo Sutarties objektą. Ieškovė negalėjo stabdyti Sutarties ta apimtini, kurią ji vykdė ir dėl kurios yra kilęs ginčas, pagal [CK 6.684, 6.685](#) straipsnius, nes Sutartimi buvo perkamos prekės, o ne statybos rangos darbai.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl atsakomybės už Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo nesilaikymą

24. Pagal [CPK 353 straipsnio](#) 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Vykdydamas kasacijos funkciją, kasacinis teismas nenustato bylos faktų – yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai ([CPK 353 straipsnio](#) 2 dalis). Teisėjų kolegija konstatuoja, jog nagrinėjamu atveju nėra nustatyta pagrindų peržengti kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos ribas ([CPK 353 straipsnis](#)).

Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasaciniame skunde nurodyti motyvuoti kasacijos pagrindai. Neperžengdama šalių pateiktų kasacinių skundų argumentų ribų teisėjų kolegija pasisako dėl teismų šioje byloje priimtų sprendimų teisėtumo, vadovaudamasi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytomis faktinėmis bylos aplinkybėmis.

25. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad byloje kilo ginčas dėl Sutarties objekto aiškinimo ir atitinkamai to nulemtos ieškovės sutartinių įsipareigojimų apimtys. Byloje nustatyta, jog 1-ąją Pirkimo objekto dalimi buvo siekiama būtent įsigyti, t. y. nusipirkti, konkrečius konteinerius, kaip atskirus savarankiškus daiktus, o ne pastatyti naujus konteinerius (konteinerių stovyklą). Apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, konstatavo, kad nagrinėjamu atveju atsakovės neteisėti veiksmai pasireiškė būtent nesugebėjimu suformuluoti aiškias bei vienareikšmiškas sąlygas, tinkamai apibrėžti siekiamą įgyti Pirkimo objektą, t. y. buvo netinkamai parengti Pirkimo dokumentai, todėl atsakovė, pati netinkamai parengusi Pirkimo dokumentus ir aiškiai nenurodžiusi siekio įsigyti Pirkimo objektą, apimančią statybos darbų atlikimą (o ne prekes – konteinerius), savo netinkamai parengtų dokumentų pasekmių negali perkelti tiekėjams.
26. Kasaciniu skundu atsakovė nekvestionuoja teismų padarytų išvadų dėl Pirkimo objekto apimtys, tačiau kelia klausimą, kad teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, atsakomybę dėl sutarties sąlygų pakeitimo neinicijavimo perkeldami tik perkančiajai organizacijai, todėl teisėjų kolegija šiuo teisės klausimu pasisako.
27. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad VPĮ imperatyviosios normos tiekėją ir perkančiąją organizaciją saisto ir po sutarties sudarymo; vien viešojo pirkimo sutarties sudarymas nereikšmia, kad sutarties šalių nesaisto imperatyviosios VPĮ normos; tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, kad VPĮ reguliuoja tam tikrus sutarties šalių teisinių santykių aspektus, kurie išeina už viešojo pirkimo procedūrų; nors, pagal VPĮ, sudarius viešojo pirkimo sutartį, pirkimas pasibaigia, tačiau perkančiosios organizacijos ir tiekėjo viešojo pirkimo teisiniai santykiai nesibaigia; taigi tokiems [viešojo pirkimo sutarties vykdymo] santykiams taikytinas VPĮ, kiek jis juos reguliuoja; pavyzdžiui, viešojo pirkimo sutarties keitimas, papildomų darbų pirkimas; viešojo pirkimo sutarties sąlygų keitimas – VPĮ reguliuojama sritis, kuriai nustatytos imperatyviosios teisės normos ir apribojimai, susiję su viešojo pirkimo procedūrų vykdymu bei išplaukiantys iš viešųjų pirkimų principų turinio (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-39-378/2020](#) 82 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
28. Viešojo pirkimo sutarties sąlygų keitimas tiesiogiai susijęs su viešojo pirkimo procedūromis, todėl patenka į specialiąją viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo sritį, t. y. VPĮ; jei būtų priešingai, tokia praktika sutarties šalims leistų piktnaudžiauti keičiant viešojo pirkimo sutarties nuostatas po jos sudarymo, taip būtų pažeisti kitų konkurso dalyvių interesai ir viešųjų pirkimų tiekėjų lygiateisiškumo ir skaidrumo principai; dėl šių priežasčių VPĮ įtvirtinta sutarties laisvės principo išimtis (žr. pirmiau nurodytą kasacinio teismo nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-7-304/2011).
29. Viešojo pirkimo sutarčių keitimui (ar teismui sprendžiant dėl vienašalio prašymo tai padaryti) ir jo teisėtumo vertinimui pirmiausia taikytinas specialusis VPĮ 89 straipsnis. VPĮ kaip specialiojo teisės akto pobūdis neeliminuoja kituose teisės aktuose įtvirtintų teisės normų taikymo, tačiau tokiu atveju VPĮ tam tikra teisinių santykių sritis turi būti nereguluojama arba VPĮ turėtų būti įtvirtinta aiški nuoroda į kitus teisės aktus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-39-378/2020](#) 91 punktą).
30. Viešojo pirkimo sutartis gali būti pakeista tik griežtai laikantis įstatymo reikalavimų, be to, rašytinės formos sutarties pakeitimas turi būti įformintas raštu ([CK 6.192 straipsnio](#) 4 dalis). Tais atvejais, kai tarp šalių nėra bendro sutarimo dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo ir toks ginčas pasiekia teismą, būtent šis sprendžia dėl viešojo pirkimo sutarties pakeitimo. Tokiu atveju teismas privalo vertinti ne tik tai, ar galima keisti viešojo pirkimo sutartį, atsižvelgiant į viešųjų pirkimų principus ir jos keitimo ribojimus, tačiau, įvertinęs tokį galimumą VPĮ prasme, turi spręsti dėl galimybės keisti viešojo pirkimo sutartį vienos šalies reikalavimu, t. y. ne bendru kontrahentų sutarimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-75/2013](#)).
31. Viešojo pirkimo sutartis, esant atitinkamoms įstatymuose nustatytoms sąlygoms, gali būti keičiama suderinant ir raštu įforminant abiejų jos šalių valią, o kai tarp šalių nėra bendro sutarimo dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo ir toks ginčas pasiekia teismą, būtent šis sprendžia dėl viešojo pirkimo sutarties pakeitimo. Nei iš VPĮ ar kitų įstatymų, nei iš kasacinio teismo praktikos neišplaukia, kad teisė ar pareiga inicijuoti (teikti siūlymą kitai šaliai) galiojančios viešojo pirkimo sutarties pakeitimą priklauso išimtinai perkančiajai organizacijai ir kad, pastarajai nesiimant iniciatyvos keisti viešojo pirkimo sutarties, tiekėjas negali sutarties keitimo inicijuoti pats. Teisė inicijuoti sutarties pakeitimą pirmiausia priklauso tai sutarties šaliai, kuri, vykdydama savo sutartinius įsipareigojimus, susidūrė su sunkumais, suvaržymais ar klūtimis, net jei pastarieji atsirado ne dėl sunkumus patiriančios šalies kaltės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-301-969/2020, 36 punktas).
32. Byloje nustatyta, kad ieškovė kartu su jungtinės veiklos partnere UAB „Apastata“ 2018 m. birželio 20 d. pateikė pasiūlymą atsakovės vykdyto viešojo pirkimo „Moduliniai ir kilnojamieji statiniai (konteinerių stovykla, jos įrengimas ir techninė priežiūra), lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo projektavimo bei statybos darbai, specialios paskirties konteineriai ir palapinė – angaras“; kuris buvo suskaidytas į 8 Pirkimo objekto dalis, 1-oje Pirkimo objekto dalyje „Moduliniai ir kilnojamieji statiniai (konteinerių stovykla su įrengimu ir technine priežiūra), lauko inžinerinių tinklų, statinių ir sklypo sutvarkymo projektavimo paslaugos bei statybos darbai“. Ieškovės ir jos partnerės pasiūlymas buvo pripažintas laimėjusiu. Ieškovė, jos partnerė ir atsakovė 2018 m. birželio 28 d. sudarė Sutartį, jos kaina 3 857 915,60 Eur.
33. Tarp 2018 m. birželio 28 d. Sutarties šalių kilo ginčas dėl Sutarties vykdymo. Ieškovės partnerės atsakovei 2018 m. rugpjūčio 10 d. rašte „Dėl sutarties vykdymo“ bei memorandumė „Dėl konteinerių pagal 2018 m. birželio 28 d. prekių viešojo pirkimo pardavimo sutartį Nr. DPS-14 įsigijimą“ išdėstytos ieškovės ir jos partnerės pozicijos dėl Sutarties objekto aiškinimo. 2018 m. rugpjūčio 10 d. rašte ieškovės partnerė nurodė, kad vykdo Sutartį, informavo, kad Sutarties įsipareigojimus vykdė, kad, atsižvelgdama į užsakovės ir rangovės diskusiją dėl Sutarties objekto, t. y. ar konteineriai pagal Sutartį yra kilnojamieji daiktai ar statiniai (pagal Statybos įstatymo apibrėžimą), pateikia jai atstovaujančių teisininkų memorandumą. 2018 m. rugpjūčio 10 d. rašte ieškovės partnerė taip pat nurodė, kad bet kokių atveju, suprasdama šio projekto svarbą užsakovėi ir jai, mano, kad Sutartis turi būti įvykdyta. Tačiau, esant pasikeitimui dėl Sutarties objekto, jei būtų nuspręsta, kad konteineriai yra statiniai, Sutarties vykdymo terminas turėtų būti pratęstas 6 mėnesiams. Toks Sutarties pratęsimas susijęs su minimaliais statinių projektavimo ir derinimo darbais.
34. Atsakydama į ieškovės partnerės 2018 m. rugpjūčio 10 d. raštą, atsakovė 2018 m. rugpjūčio 22 d. rašte nurodė, kad neketina įsigyti jokių papildomų prekių, darbų ar paslaugų, negu nustatyta Sutartyje; pažymėjo, kad, vadovaujantis Sutarties 2.3.10 punkto sąlygomis, Sutarties kaina apima ir tuos darbus, kurie nors ir nebuvo tiesiogiai nustatyti pirkimo dokumentuose ir Sutartyje, bet yra būtini Sutartčiai įvykdyti. Tiekėja įsipareigojo Sutartį įvykdyti savo rizika ir atsakomybe pagal teisės aktuose ir Sutartyje keliamus reikalavimus. Atsakovė nurodė, kad nemato teisinio pagrindo iki 30 proc. didinti Sutarties vertę ir atlikti kitų Sutarties pakeitimų, todėl prašo Sutartyje nustatyta tvarka ir sąlygomis toliau vykdyti sutartinius įsipareigojimus. Atsakydama į atsakovės 2018 m. rugpjūčio 22 d. raštą, ieškovės partnerė 2018 m. rugpjūčio 24 d. rašte nurodė, kad patvirtina ketinimą vykdyti Sutartį.
35. Bylą nagrinėję teismai konstatavo, kad ieškovė patyrė žalą dėl atsakovės, kaip perkančiosios organizacijos, neteisėtų veiksmų tiek netinkamai suformuluojant Pirkimo sąlygas, tiek Sutarties vykdymo metu reikšiant reikalavimus atlikti darbus ir paslaugas, neįneinančius į Sutarties objektą, tiek nesiimant veiksmų atlikti teisės aktuose nustatytoms procedūroms, būtinoms papildomoms, Sutartyje nenustatytoms paslaugoms ir darbams įsigyti bei tokiems veiksams teisiskai įforminti. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismų nustatytos aplinkybės suponuoja išvadą, jog Pirkimo sąlygos buvo suformuluotos nepakankamai aiškiai ir jau Sutarties vykdymo pradžioje tarp šalių kilo ginčas dėl Sutarties objekto apimtys. Teisėjų kolegijos vertinimu, paaiškėjus papildomų darbų poreikiui, abi viešojo pirkimo šalys turėjo teisę inicijuoti galiojančios Sutarties pakeitimą, todėl, sprendžiant dėl atsakovės atsakomybės, turi būti įvertinti ir ieškovės bei jos partnerės veiksmai.
36. Žala arba nuostoliai gali atsirasti ne vien dėl skolininko veiksmų ar neveikimo, bet ir dėl kreditoriaus kaltės ar esant abiejų šių asmenų kaltei. [CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalyje nurodyta, kad tais atvejais, kai dėl žalos atsiradimo kaltas ir kreditorius, tai atlygintini nuostoliai mažinami

proporcingai kreditoriaus kaltei arba skolininkas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės. Ši norma yra bendroji civilinės atsakomybės norma, kuri detalizuojama specialiaja sutartinę civilinę atsakomybę reglamentuojančia [CK 6.259 straipsnio](#) 2 dalies nuostata, pagal kurią skolininko atsakomybė gali būti sumažinta arba jis gali būti visiškai atleistas nuo atsakomybės, kai kreditorius tyčia ar dėl neatsargumo prisidėjo prie netinkamo prievolės įvykdymo padarytų nuostolių padidėjimo, taip pat kai kreditorius tyčia ar dėl neatsargumo nesinė priemonių nuostoliams sumažinti. Tai reiškia, kad, kreditoriui pažeidus sąžiningo ir apdairaus elgesio reikalavimus, skolininko prievolė atlyginti žalą turi būti sumažinama tokiu nuostolių dydžiu, už kurį atsakingas kreditorius, nes skolininkas neprivalo prisiimti atsakomybės už kreditoriaus veiksmus. Kreditoriaus kaltė civilinėje atsakomybėje nepreziumuojama, nes [CK 6.248 straipsnyje](#) nustatyta skolininko, o ne kreditoriaus kaltės prezumpcija. Taigi kreditoriaus kaltę pagal [CPK 178](#) straipsnį privalo įrodyti skolininkas, kuris remiasi šia aplinkybe. Tačiau kai skolininkas nurodo aplinkybes, pagrindžiančias kreditoriaus kaltę, šiam tenka pareiga jas paneigti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-190-248/2018, 32 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

37. Konstatavus kreditoriaus kaltės dėl prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo buvimą, [CK 6.259 straipsnis](#) palieka teismo diskrecijai spręsti, ar kreditoriaus kaltės laipsnis, forma, apimtis ir pan. sudaro pagrindą sumažinti skolininko atsakomybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-120/2008](#)). Kreditoriaus kaltės nustatymas yra faktinio pobūdžio klausimas, kasacinis teismas faktinių aplinkybių nenustato. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad, tarp Sutarties šalių kilus ginčui dėl Pirkimo objekto apimties ir nesant bendro sutarimo dėl Sutarties keitimo, įstatymo nustatyta tvarka nė viena iš šalių į teismą, kad būtų išspręstas jų ginčas, nesikreipė.
38. Bylą nagrinėję teismai konstatavo, kad teismo proceso metu ieškovė pateikė pagrįstus ir pakankamus argumentus ir motyvus dėl apsisprendimo toliau vykdyti darbus, t. y. jog vis dėlto buvo siekiama tinkamai ir laiku įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, išsaugoti tarp šalių susiklosčiusius santykius, įgyvendinti bendradarbiavimo pareigą, išvengti galimų neigiamų pačiai ieškovei ir jos partnerei turtinių ir neturtinių padarinių (visiško atsakovės neatsiskaitymo pagal Sutartį, jeigu ji ir būtų nutraukta, ieškovei jau investavus į jos vykdymą dideles sumas, ir pan.). Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, ieškovės pasirinkta priemonė toliau tęsti darbus nagrinėjamo ginčo situacijoje buvo proporcinga ir atsakovės interesų nepažeidė.
39. Teisėjų kolegija nesutinka su tokiu vertinimu ir konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai, konstatavę neteisėtus atsakovės veiksmus ir priteisdami ieškovei dėl neteisėtų atsakovės veiksmų patirtos žalos atlyginimą, tinkamai neįvertino ieškovės ir jos partnerės veiksmų dėl žalos atsiradimo. Kaip jau minėta, sudarius Sutartį ir kilus ginčui dėl jos vykdymo, dėl Sutarties objekto ir nesant bendro sutarimo tarp Sutarties šalių dėl Sutarties pakeitimo, ieškovė nesikreipė į teismą dėl Sutarties pakeitimo, sutiko vykdyti Sutartį, nors toks Sutarties vykdymas, jos nuomone, pažeidė VPĮ reikalavimus, ir nenurodė atsakovei, kad kreipsis į teismą po Sutarties įvykdymo dėl žalos, kilusios dėl neteisėtų atsakovės veiksmų, atlyginimo, ir tik įvykdžiusi Sutartį kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo. Priešingai negu nurodė apeliacinės instancijos teismas, ieškovės pasirinkimas tęsti darbus, nors ir pažeidžiant VPĮ reikalavimus, ir nesikreipti į teismą, kad būtų išspręstas šalių ginčas dėl atsakovės reikalavimų kvalifikavimo kaip įeinančių į Sutarties objektą ir (ar) kainą ar kaip papildomų darbų, dėl kurių turėtų būti sudaromas Sutarties pakeitimas, leidžia padaryti išvadą, jog ieškovė veikė ir savo rizika. Be kita ko, atsakovė, neturėdama visos informacijos apie tai, kad ginčas dėl Sutarties sąlygų tebevyksta, ir ieškovės partnerės 2018 m. rugpjūčio 24 d. raštą laikydama sutikimu atlikti atsakovės reikalaujamus darbus už Sutarties kainą, negalėjo nuspręsti, ar atsisakyti reikalavimų ir nepatirti papildomų išlaidų, ar sudaryti Sutarties pakeitimą ir patirti papildomas išlaidas. Teisėjų kolegija, remdamasi tuo, kas išdėstyta, konstatuoja, kad dėl atsiradusių nuostolių kalta ne tik atsakovė, bet ir ieškovė, todėl ieškovei atlygintini nuostoliai mažintini 50 proc.
40. Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos visą atsakomybę dėl Sutarties sąlygų pakeitimo neinicijavimo perkeldamas perkančiajai organizacijai, o tai sudaro pagrindą skundžiamą procesinį sprendimą pakeisti ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 2 punktas). Teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas keistinas ir ieškovei priteisti nuostoliai mažintini 50 proc., t. y. vietoj priteistos 657 807,35 Eur nuostolių atlyginimo sumos priteistina 328 903,68 Eur, atitinkamai mažinant priteistą 16 219,90 Eur palūkanų sumą iki 8109,95 Eur ir atitinkamai mažinant 11 011 Eur išlaidų, patirtų dėl nuostolių dydžio nustatymo, atlyginimo sumą iki 5505,50 Eur, iš viso ieškovei iš atsakovės priteistina 342 519,13 Eur suma.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

41. Iš dalies tenkinus kasacinį skundą, pakeitus apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą, perskirstomos pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose šalių patirtos bylinėjimosi išlaidos, paskirstomos išlaidos kasaciniame teisme ([CPK 93](#) straipsnio 2, 5 dalys).
42. Atsižvelgiant į tai, kad ieškovė ieskiniu prašė priteisti 764 637,28 Eur sumą, o galutiniu teismo sprendimu ieškovei iš atsakovės priteistina 342 519,13 Eur, t. y. tenkinta 45 proc. ir atmesta 55 proc. ieskinio reikalavimų, tai pagal tokią proporciją paskirstytinos šalių bylinėjimosi išlaidos pirmosios instancijos teisme. Pirmosios instancijos teisme ieškovė patyrė 4216,10 Eur išlaidų advokato teisei pagalbai apmokėti. Vadovaujantis [CPK 93 straipsnio](#) 1, 2, 3, 5 dalimis, 98 straipsniu, Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) (toliau – Rekomendacijos), 8.2, 8.3 punktais, ieškovei iš atsakovės priteistina 1897,25 Eur (4216,10 Eur × 45 proc.) bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.
43. Atsižvelgiant į tai, kad apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose buvo ginčijamasi tik dėl 685 038,25 Eur sumos (be bylinėjimosi išlaidų), priteistos ieškovei iš atsakovės, o galutiniu teismo sprendimu ieškovei iš atsakovės priteistina 342 519,13 Eur, t. y. tenkinta 50 proc. ir atmesta 50 proc. ginčijamų reikalavimų, tai pagal tokią proporciją paskirstytinos šalių bylinėjimosi išlaidos apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose.
44. Ieškovė kasaciniame teisme patyrė 3448,50 Eur išlaidų advokato teisei pagalbai apmokėti. Vadovaujantis [CPK 93 straipsnio](#) 1, 2, 3, 5 dalimis, 98 straipsniu, Rekomendacijų 8.14 punktu, ieškovei iš atsakovės priteistina 1529,15 Eur (3058,30 Eur maksimalus dydis × 50 proc.) bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.
45. Atsakovė sumokėjo 6141 Eur žyminį mokestį už apeliacinį skundą. Pagal ginčijamą sumą atsakovė turėjo sumokėti 6113 Eur žyminį mokestį, todėl, vadovaujantis [CPK 87 straipsnio](#) 1 dalies 1 punktu, atsakovei grąžintina permokėta žyminio mokesčio dalis, t. y. 28 Eur. Vadovaujantis [CPK 93 straipsnio](#) 2, 3, 5 dalimis, atsakovei iš ieškovės priteistina 3056,50 Eur (6113 Eur × 50 proc.) šių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
46. Atsakovė sumokėjo 6113 Eur žyminį mokestį už kasacinį skundą. Vadovaujantis [CPK 93](#) straipsnio 2, 3, 5 dalimis, atsakovei iš ieškovės priteistina 3056,50 Eur (6113 Eur × 50 proc.) šių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 27 d. nutartį pakeisti ir išdėstyti taip:
„Pakeisti bankrutuojančią uždarają akcinę bendrovę APASTEEL (j. a. k. 304297993) jos teisių perėmėja uždarają akcinę bendrovę „New Trip“ (j. a. k. 304875550).

Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 25 d. sprendimą pakeisti. Ieškinį tenkinti iš dalies: priteisti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „New Trip“ (j. a. k. 304875550) iš atsakovės Gynybos resursų agentūros prie Krašto apsaugos ministerijos (j. a. k. 304740061) 328 903,68 Eur (tris šimtus dvidešimt aštuonis tūkstančius devynis šimtus tris Eur 68 ct) nuostolių atlyginimo, 5505,50 Eur (penkis tūkstančius penkis šimtus penkis Eur 50 ct) nuostolių nustatymo išlaidų atlyginimo, 8109,95 Eur (aštuonis tūkstančius vieną šimtą devynis Eur 95 ct) palūkanų, 5 procentų metines palūkanas nuo visos priteistos sumos (342 519,13 Eur) nuo bylos iškėlimo teisme dienos 2021 m. liepos 1 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Priteisti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „New Trip“ (j. a. k. 304875550) iš atsakovės Gynybos resursų agentūros prie Krašto apsaugos ministerijos (j. a. k. 304740061) 1897,25 Eur (vieną tūkstantį aštuonis šimtus devyniasdešimt septynis Eur 25 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.

Priteisti atsakovei Gynybos resursų agentūrai prie Krašto apsaugos ministerijos (j. a. k. 304740061) iš ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „New Trip“ (j. a. k. 304875550) 3056,50 Eur (tris tūkstančius penkiasdešimt šešis Eur 50 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.

Grąžinti atsakovei Gynybos resursų agentūrai prie Krašto apsaugos ministerijos (j. a. k. 304740061) 28 (dvidešimt aštuonis) Eur žyminio mokesčio, permokėto už apeliacinį skundą.

Priteisti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „New Trip“ (j. a. k. 304875550) iš atsakovės Gynybos resursų agentūros prie Krašto apsaugos ministerijos (j. a. k. 304740061) 1529,15 Eur (vieną tūkstantį penkis šimtus dvidešimt devynis Eur 15 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Priteisti atsakovei Gynybos resursų agentūrai prie Krašto apsaugos ministerijos (j. a. k. 304740061) iš ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „New Trip“ (j. a. k. 304875550) 3056,50 Eur (tris tūkstančius penkiasdešimt šešis Eur 50 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjos

Grażina Davidonienė

Sigita Rudėnaitė

Dalia Vasarienė